

Maa- ja metsätalousministeriölle

Valtioneuvosto teki 4.3.1999 periaatepäätöksen Kansallinen metsäohjelma 2010:stä (KMO). Ohjelma linjaa metsätaloutemme kehittämistä vuoteen 2010. Päätöksen mukaan metsäohjelmaa tarkistetaan tarvittaessa ohjelman ympäristövaikutusten tultua säädösten edellyttämällä tavalla selvityksi ja arvioituiksi.

Maa- ja metsätalousministeriö antoi metsäohjelman ympäristövaikutusten yksityiskohtaisen arvioinnin 12.3.1999 asettamalleen asiantuntijaryhmälle. Ryhmään nimettiin yksikön päällikkö Mikael Hildén Suomen ympäristökeskuksesta, professorit Jari Kuuluvainen ja Markku Ollikainen Helsingin yliopistosta sekä dekaani Paavo Pelkonen Joensuun yliopistosta. Ryhmän työskentelyyn on osallistunut myös projektisuunnittelija Eeva Primmer Suomen ympäristökeskuksesta. Asiantuntijoiden tuli yhdessä laatia metsäohjelmasta arviointiselostus 17.9.1999 mennessä ja toimittaa se maa- ja metsätalousministeriön 12.3.1999 asettamalle, metsätalouden tärkeimpiä sidosryhmiä edustavalle Metsäohjelman YVA-työryhmälle. YVA-työryhmän tuli seurata em. asiantuntijatyöryhmän työskentelyä, tehdä tarvittaessa sen toimeksiantoa tarkentavia esityksiä ja valtuuttaa asiantuntijaryhmä sille osoitetun määrärahan puitteissa teettämään erillisselvityksiä. YVA-työryhmän tuli antaa maa- ja metsätalousministeriölle lausunto 1.10.1999 mennessä em. asiantuntijaryhmän raportista. YVA-työryhmän puheenjohtajaksi määrättiin metsäneuvos Jouko Paloniemi maa- ja metsätalousministeriöstä. Työryhmän jäseniksi määrättiin ylitarkastajat Marja Hilska-Aaltonen, Marja Kokkonen ja Helena Merisaari maa- ja metsätalousministeriöstä, sekä jäseniksi kutsuttiin luonnonsuojelujohtaja Ilkka Heikkinen ja ylimetsänhoitaja Pirkko Isoviita ympäristöministeriöstä, ympäristöpäällikkö Irmeli Ruokanen Pohjois-Pohjanmaan metsäkeskuksesta, metsäekonomisti Juha Hakkarainen Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry:stä, metsänhoitaja Erkki Uusitalo Metsäteollisuus ry:stä, luonnonsuojelupäällikkö Ilpo Kuronen Suomen luonnonsuojeluliitto ry:stä, toimialapäällikkö Simo Jaakkola Koneyrittäjien liitto ry:stä ja sihteeri Kalevi Väisänen Puu- ja erityisalojen liitto ry:stä. Työryhmän pysyvinä asiantuntijoina ovat toimineet ylitarkastajat Pentti Lähteenoja ja Sami Niemi maa- ja metsätalousministeriöstä. Työryhmän sihteereiksi kutsuttiin vanhempi suunnittelija Jukka-Pekka Jäppinen Suomen ympäristökeskuksesta ja metsäluontopäällikkö Jouko Kostamo Metsätalouden kehittämiskeskus Tapiosta.

Helsingissä 1.10.1999

Jouko Paloniemi

Juha Hakkarainen

Ilkka Heikkinen

Marja Hilska-Aaltonen

Pirkko Isoviita

Simo Jaakkola

Marja Kokkonen

Ilpo Kuronen

Helena Merisaari

Irmeli Ruokanen

Erkki Uusitalo

Kalevi Väisänen

Jukka-Pekka Jäppinen

Jouko Kostamo

Maa- ja metsätalousministeriö
Metsäohjelman YVA-työryhmä

KANSALLISEN METSÄOHJELMAN YMPÄRISTÖVAIKUTUKSET METSÄOHJELMAN YVA-TYÖRYHMÄN LAUSUNTO

Maa- ja metsätalousministeriölle

Tiivistelmä

1 Johdanto

2 Kansallisen metsäohjelman tärkeimmät ympäristövaikutukset ja arvio niiden merkittävydestä

2.1 Ekologiset vaikutukset

2.1.1 Lyhyen aikavälin (ohjelmakauden) vaikutukset

2.1.2 Pitkän aikavälin (useiden vuosikymmenien) vaikutukset

2.2 Taloudelliset vaikutukset

2.2.1 Lyhyen aikavälin (ohjelmakauden) vaikutukset

2.2.2 Pitkän aikavälin (useiden vuosikymmenien) vaikutukset

2.3 Sosiaaliset vaikutukset

3 Haitallisten vaikutusten minimointi, myönteisten vaikutusten tukeminen ja tarvittavat ohjauskeinot

3.1 Metsänhoidon tuki

3.2 Talousmetsien luonnonhoidon tuki

3.3 Valtiolle hankittujen luonnonsuojelualueiden hoidon tuki

3.4 Metsäsuunnittelun ja –neuvonnan tuki

3.5 Uhanalaiset elinympäristöt ja lajit

3.6 Vesiensuojelu

3.7 Metsäautotiet

3.8 Työllisyyden, puun energiakäytön ja myönteisen maaseutukehityksen edistäminen

4 Seuranta ja osapuolten vastuut

Liite 1 YVA-asiantuntijaryhmän loppuraportti 17.9.1999.

Liite 2 Yhteenveto metsätalouden ympäristövaikutusten lyhyen aikavälin (ohjelmakauden) kehityksestä.

Liite 3 Yhteenveto metsätalouden ympäristövaikutusten pitkän aikavälin (useiden vuosikymmenten) kehityksestä.

Tiivistelmä

Valtioneuvoston vahvistaman Kansallinen metsäohjelma 2010:n (KMO) ympäristövaikutuksia yksityiskohtaisesti tarkastelevassa YVA-raportissa (liite 1) ja Metsäohjelman YVA-työryhmän lausunnossa tuodaan esille metsäohjelman toteutukseen liittyviä taloudellisia, ekologisia ja sosiaalisia ongelma-alueita ja riskejä. Metsäohjelman YVA-työryhmä on arvioinut esitettyjen riskien merkittävyyttä ja ottanut kantaa niiden vähentämiseen KMO:n toteutuksessa.

Ekologiset vaikutukset

Metsäohjelman YVA-työryhmä pitää YVA-prosessissa esille tulleita hakkuiden ja kunnostusojitusten lisäämiseen sekä metsäautoteiden tekemiseen liittyviä ekologisia riskejä huomionarvoisina. Työryhmä pitää tärkeänä ja mahdollisena, että näitä riskejä vähennetään KMO:n toteutuksessa ja seurannassa. Metsäohjelman toteutuksessa tulee pyrkiä määrätietoisesti saavuttamaan ympäristön kannalta paras mahdollinen kehitysvaihtoehto.

Metsäohjelmaan sisältyvällä metsien uudistamisella on suuri vaikutus metsäluonnon monimuotoisuuteen pitkällä aikavälillä. Jos uudistamista ei kyetä varmistamaan, esitetyt hakkuukertymät eivät ole ekologisesti kestäviä. Nykyisen uudistamisen taso pienentää KMO:n mukaan suurinta kestävää hakkuukertymää 2-6 miljoonaa kuutiometriä vuodessa. Taimikoiden ja nuorten metsien hoidolla on merkitystä hakkuukertymien kestävyteen. Jos taimikoiden ja nuorten metsien hoito ei laajene toivotusti ja ennustetusti, suuret hakkuukertymät eivät ole myöskään ekologisesti kestäviä.

Puun energiakäytön edistämisen on niin KMO:ssa kuin YVA-raportissakin todettu edistävän merkittävästi sekä ympäristönsuojelua että puuntuotannon kestävyttä. Metsäohjelman YVA-työryhmä pitää puun energiakäytön edistämiseen liittyviä hyötyjä mahdollisia haittoja suurempina. Valtion vuoden 2000 talousarvioesityksessä on esitetty varoja nuorten metsien hoidon ja puun energiakäytön kehittämiseen, mikä on merkittävää KMO:n toteutuksen ja alueellisen työllisyyden edistämisen kannalta. Työryhmä pitää tärkeänä, että energiapuun korjuun metsien ravinnekiertoon liittyviä vaikutuksia tutkitaan jatkossa nykyistä laajemmin. Myös energiapuun vastaanottokapasiteettia tulisi lisätä.

Taloudelliset vaikutukset

Kansallisen metsäohjelman ja YVA-asiantuntijoiden laskentatavoissa ja lähtökohdissa olevien erojen vuoksi esitetyt arviot KMO:n taloudellisesta kannattavuudesta ohjelmakaudella 2000-2010 poikkeavat suuresti toisistaan. KMO:n taloudelliset hyödyt eivät suurelta osin näytä toteutuvan lyhyellä aikavälillä (ohjelmakaudella). Ohjelmalla ei ole myöskään merkittäviä vaikutuksia puun tarjontaan ohjelmakaudella. Vuoteen 2010 mennessä puumarkkinoiden kehitys määräytyy suurelta osin muista kuin KMO:sta johtuvista tekijöistä.

Metsäohjelman YVA-työryhmä katsoo, että KMO:ssa tehtyjen metsätaloutta koskevien päätösten vaikutukset ulottuvat pitkälle vuoden 2010 jälkeiseen aikaan. KMO on välttämätön, muttei riittävä ehto vuotuisen hakkuukertymän 5-10 miljoonan kuutiometrin lisäykselle vuoteen 2010 mennessä. Jos KMO:n metsänparannusinvestointeja ei tehtäisi esitetyllä tavalla, teollisuuden kotimaisen raakapuun käytön lisääntyminen ei olisi samassa määrin todennäköistä. Teollisuuden investoinnit ovat pääasiassa pitkän tähtäimen sijoituksia. Sama koskee metsänomistajien päätöksiä metsänhoitotöistä.

Vaikka metsänhoitotyöt olisivat valtion kannalta pitkällä aikavälillä kannattavia, ne eivät ole silti välttämättä yksityistaloudellisesti kannattavia yksityisen metsänomistajan tarkastelunäkökulman lyhyemmästä aikajänteestä johtuen. Taloudellisten vaikutusten kannalta on oleellista, pystytäänkö pieniläpimittaisen puun teollista ja energiakäyttöä kehittämään niin, että puun korjuu ja metsien hoito tulee metsänomistajille taloudellisesti mielekkääksi. Ilman raaka-aineen riittävää kysyntää ja hintaa ei ongelmaa voida ratkaista. Raaka-aineen hinta määräytyy markkinoilla, mutta valtio voi panostaa raaka-aineen jalostuksen kehittämiseen.

KMO:ssa ei ole kyetty tekemään investointien pitkän aikavälin taloudellisia kannattavuuslaskelmia tai ennusteita tutkimustiedon puutteen vuoksi. Metsätoimialan pitkäjänteisyydestä johtuen on kuitenkin perusteltua pyrkiä arvioimaan KMO-kauden vaikutuksia tulevien vuosikymmenien tilanteeseen. Ohjelmakaudella tehtävät metsänhoitotyöt määräävät tulevien vuosikymmenien hakkuumahdollisuudet. Usean vuosikymmenen päähän ulottuvien taloudellisten vaikutusten arviointi on vaikeaa. YVA-työryhmä katsoo, että alan tutkimusta tulisi lisätä KMO:n toteutuksen rinnalla.

Sosiaaliset vaikutukset

Metsäohjelman YVA-työryhmä yhtyy YVA-asiantuntijoiden näkemyksiin KMO:n työllisyysvaikutusten optimistisuudesta. KMO:n ja asiantuntijoiden lähtökohtaoletusten ja laskentatavoissa olevien erojen vuoksi esitetyt arviot KMO:n työllisyysvaikutuksista ohjelmakaudella 2000-2010 poikkeavat merkittävästi toisistaan. Arviot riippuvat oleellisesti mm. mekaanisen puunjalostuksen kehityksestä, puun energiakäytön lisääntymisestä ja metsänhoito- ja puunkorjuutöiden määrästä sekä työn tuottavuuden kehityksestä. YVA-työryhmä korostaa lisäksi pitkän aikavälin taloudellisiin ennusteisiin liittyviä epävarmuustekijöitä.

Metsäohjelman YVA-työryhmä pitää maaseudun rakennemuutosta (esim. metsätyöntekijöiden puutetta) erittäin vakavana ja huolestuttavana uhkana KMO:n toteutukselle ellei siihen reagoida. Asia tulee ottaa uudelleen esille, kun metsätalouden alueelliset tavoiteohjelmat tarkistetaan vuoden 2000 aikana. KMO:lla ei voida ratkaista maaseudun rakennemuutosongelmaa, mutta tilannetta saattaa parantaa metsäohjelman lisätyökohteiden realisoituminen maaseudulla. Työryhmä pitää tärkeänä, että KMO:n työllisyysvaikutuksiin liittyvää aluetaloudellista tutkimusta lisätään, jotta voidaan tarkemmin selvittää metsäohjelman myönteisten vaikutusten alueellinen kohdentuminen.

Tarvittavat ohjauskeinot

Metsäohjelman YVA-työryhmä toteaa, että:

- Metsänhoitotöiden tuki
KMO:n laadinnan yhteydessä ei voitu tehdä taloudellista analyysiä ehdotettujen tukien vaikuttavuudesta. Koska kysymys on keskeinen KMO:n kannalta, pitäisi asiaa selvittää pitemmälle. Metsäpolitiikan keinojen, etenkin metsänomistajien monitavoitteisen neuvonnan ja metsäsuunnittelun vaikuttavuutta on toistaiseksi tutkittu vähän. Myös ensiharvennuspuun käytön ja taloudellisen tuen lisäämismahdollisuuksia tulisi pohtia KMO:n seurantaan kuuluvassa innovaatiofoorumissa.
- Talousmetsien luonnonhoidon tuki
KMO:n tasapainoisen toteuttavuuden kannalta on erittäin tärkeää, että valtion budjeteissa ”Metsäluonnonhoidon edistäminen” -momentille sisällytetään KMO:ssa esitetty 10 miljoonan markan lisämääräraha metsälain erityisen tärkeiden elinympäristöjen kartoituksen nopeuttamiseen

ja metsäluonnon hoidon edistämiseen. KMO-kaudella luonnonhoidon rahoitusta tulisi edelleen lisätä metsätalouden ympäristöohjelman esitysten mukaisesti.

- Valtiolle hankittujen luonnonsuojelualueiden hoidon tuki
KMO:n toteutukseen liittyviä ekologisia riskitekijöitä erityisesti Etelä-Suomessa lisää se, ettei valtiolle hankittujen luonnonsuojelualueiden hoidon rahoitus vastaa tällä hetkellä alueista vastaavien voimavaratarpeita eikä KMO:ssa asiasta otettuja kannanottoja. Mesäohjelman YVA-työryhmä pitää metsätaloutemme ekologisen kestävyys edistämisen kannalta olennaisen tärkeänä, että valtiolle jo hankittujen luonnonsuojelualueiden hoidon ja ennallistamisen määrärahaa korotetaan KMO:ssa esitettyjen tarpeiden mukaisesti. Ellei näin tapahdu, työryhmä pelkää suojelualueisiin tehtyjen valtion investointien kärsivän.
- Metsäsuunnittelun ja –neuvonnan tuki
Maa- ja metsätalousministeriön on korostettava tulosohjauksessaan metsäneuvonnan ja –suunnittelun monitavoitteisuutta. Henkilökohtaisen neuvonnan laajuutta ja sisältöä tulisi seurata tulosohjauksessa. Metsä- ja ympäristöalan organisaatioiden sekä opetusviranomaisten tulee edistää metsäalan luonnonhoitotutkimuksen ja muun vastaavan metsäkoulutuksen tunnettavuutta ja rahoitusmahdollisuuksia sekä sitä, että metsäneuvontaa ja koulutusta lisätään laaja-alaisesti ja tasapuolisesti kaikille metsätalouden harjoittamiseen osallistuville tahoille.
- Uhanalaiset elinympäristöt ja lajit
On huolehdittava siitä, että lisääntyvät metsien hakkuut eivät muodosta käytännön uhkaa maamme metsien suojelun kehittämiseksi. Hakkuut tulee suunnata metsälain periaatteiden ja metsänhoito-ohjeiden mukaisesti siten, että metsien suojelun kehittämistä uhkaavat ekologiset riskit minimoidaan. Hakkuissa tulee myös turvata avainbiotooppien säilyminen, sillä ne ovat metsäluonnon suojelun tärkeitä tukialueita. Eduskunnankin edellyttämä metsäluonnon erityisen tärkeiden elinympäristöjen kartoituksen pikainen loppuun vieminen on edellytys metsälakikohteiden ja muiden vastaavien elinympäristöjen säilymiselle lisääntyvien hakkuiden tilanteessa.
- Vesiensuojelu
Valtioneuvoston hyväksymän vesiensuojelun tavoiteohjelma 2005:n toteutus on KMO:n työmäärillä erittäin haasteellinen, muttei mahdoton tehtävä. Typpikuormituksen osalta vesiensuojelutoimia tulee edelleen parantaa ja vesiensuojelun seurantaa tehostaa. Typpi- ja fosforikuormitusta koskevaa tutkimusta tulee jatkaa ja lisätä erityisesti rehevien turvemaiden (esim. lehtokorvet) ja alavien maiden käsittelyn osalta.
- Metsäautotiet
Uusien metsäautoteiden tekemistä ei tule pääsääntöisesti tukea. Valtion tukea tulisi osoittaa uusien metsäautoteiden tekemiseen ensisijaisesti usean tilan yhteishankkeisiin vain alueilla, joilla metsäautoteitä koskevien kuntakohtaisten yleisselvitysten perusteella tieverkko on puunhankinnan turvaamisen kannalta liian harva eikä metsäautoteillä aiheuteta erämaiden tai yhtenäisten metsäalueiden pirstoutumista.
- Työllisyyden, puun energiakäytön ja myönteisen maaseutukehityksen edistäminen
Puun energiakäytön lisäämiseen tarkoitettu rahoitus tulisi kirjata valtion tulo- ja menoarvioon selkeästi erillisenä kohtanaan. Työryhmä on myös huolissaan puuenergiaa hankkivien ja tuottavien PK-yritysten sekä pienten ja keskisuurten energiapuulla käyvien voimalaitosten investointien riittämättömyydestä.

Seuranta ja osapuolten vastuut

Metsäohjelman YVA-työryhmä katsoo, että KMO:n seurantatyössä tulee kiinnittää huomiota YVA-prosessin aikana esille nousseisiin KMO:n taloudellisiin, ekologisiin ja sosiaalisiin riskitekijöihin. Metsäohjelman toteutuksessa ja seurannassa tulee ottaa huomioon myös YVA-prosessissa esille tulleet uudet lisätutkimus- ja -selvitystarpeet. Esimerkiksi puun energiakäytön lisäämistavoite sekä mekaanisen puunjalostuksen kehittämistavoite ovat keskeisiä metsäohjelman sosiaalisten ja taloudellisten vaikutusten kannalta. Kumpaankin liittyy merkittävästi tutkimuksen ja tuotekehityksen tarvetta. Myös Etelä-Suomen metsiensuojelun kehittäminen ja toteutus on jatkossa tärkeä osa KMO:n toteutusta.

1 Johdanto

Kansallisen metsäohjelman (KMO) keskeinen sisältö voidaan tiivistää kolmeen tavoiteryhmään:

- a) **ainespuun kertymätavoite:** ainespuun hakkuukertymän kasvattaminen nykytasosta 5-10 miljoonalla kiintokuutiometrillä 63-68 miljoonaan kiintokuutiometriin vuodessa vuoteen 2010 mennessä. Tämän lisäksi energiapuun käyttötavoite on 5 miljoonaa kiintokuutiometriä vuodessa. KMO vaikuttaa tavoitteen toteuttamiseen vain välillisesti, koska hakkuukertymä määräytyy pääasiassa markkinakehityksen mukaan.
- b) **metsätalouden investointitavoite:** nostaa metsäinvestointien määrä nykyisestä noin 1,0 miljardin markan vuositasosta aina 1,5 miljardiin markkaan vuodessa edistämällä erityisesti nuoren metsän hoitoa, ensiharvennuksia, kunnostusojitusta sekä metsäautotien rakentamista julkisen vallan tuella. Tätä varten metsätalouteen ohjataan lisää valtion tukea vuosittain noin 120 miljoonaa markkaa, jolloin metsänomistajien oman panostuksen toivotaan kasvavan 400 miljoonalla markalla vuodessa.
- c) **metsäluonnon suojelutavoite:** metsäohjelman tavoitteena on metsien eliölajien ja elinympäristöjen suotuisan suojelutason saavuttaminen ja ylläpitäminen riittävällä suojelualueiden ja monimuotoisesti käsiteltävien talousmetsien yhdistelmällä. Tavoitetta edistetään 10 miljoonan markan vuosittaisella lisäpanostuksella metsäluonnon hoitoon ja metsien suojelua tukevan avainbiotooppien kartoituksen nopeuttamiseen. Etelä-Suomen metsiensuojelun kehittämistyötä vahvistetaan perustamalla laajapohjainen asiantuntijatyöryhmä. Kehittämistarpeiden selvittelyssä otetaan huomioon ekologisten seikkojen ohella huomioon myös metsien käytön taloudelliset ja sosiaaliset näkökohdat. Tarvearvio perustetaan käynnissä oleviin etelä- ja keskiboreaalisten metsien suojelun edustavuusarvioihin ja niitä tukeviin tutkimuksiin. Kartoituksen pohjalta laaditaan lähivuosien aikana Etelä-Suomen, Oulun läänin länsiosan ja Lounais-Lapin metsiensuojelun tavoite-, rahoitus- ja toimintaohjelma, joka käynnistetään ohjelman valmistuttua. Suojelun toteuttamiseksi ja rahoittamiseksi etsitään uusia keinoja.

Ympäristövaikutusten arvioinnin tarkoituksena on ollut selvittää KMO:n tavoitteiden toteutumista seuraavien muutosten ekologisia, taloudellisia ja sosiaalisia vaikutuksia sekä kansallisella että alueetasolla. Ekologisten vaikutusten arvioinnissa on keskitytty KMO:n välittömiin seurauksiin, ohjelman välillisistä vaikutuksista on arvioitu vain merkittävimmät.

KMO:n ympäristövaikutusten arvioinnissa on havaittu merkittäviä riskejä, joihin ohjelman toteutuksessa ja ohjelmaa koskevissa jatkotutkimuksissa on kiinnitettävä erityistä huomiota. YVA-työryhmä esittää seuraavassa näihin asiakohtiin yksityiskohtaiset näkemyksensä.

2 Kansallisen metsäohjelman tärkeimmät ympäristövaikutukset ja arvio niiden merkittävydestä

2.1 Ekologiset vaikutukset

2.1.1 Lyhyen aikavälin (ohjelmakauden) vaikutukset

Metsäohjelman YVA-raportissa arvioidaan maamme metsätalouden lyhyen aikavälin (KMO-kausi) ympäristövaikutuksia parhaan ja huonoimman mahdollisen tilanteen vallitessa (liite 2). Käytettävissä olevat tiedot hakkuiden vaikutuksista metsien ikäjakaumiin viittaavat siihen, että 70 miljoonaa kuutiometriä ja sitä suuremmat hakkuukertymät voivat heikentää erityisesti Etelä-Suomen vanhoista metsistä riippuvaisten lajien suojelun tasoa nykyisestä. Noin 60 miljoonaa kuutiometriä ja sitä pienemmät hakkuukertymät mahdollistavat luonnon monimuotoisuuden nykytilan säilymisen olemassa olevilla ohjeilla ja järjestelmillä. Jos hakkuukertymät pysyvät 60-70 miljoonassa kuutiometrissä, voidaan mahdollisesti säilyttää monien lajien elinvoimaiset kannat, ja siten suotuisan suojelun tason säilyminen, edellyttäen että avainbiotooppien säilyminen taataan ja kyetään lisäämään suojeltujen metsien pinta-alaa erityisesti Etelä-Suomessa.

Metsäohjelman YVA-työryhmä pitää asiantuntijoiden laatimaa metsäohjelman ekologisten vaikutusten arviointia hyvänä ennusteena tulevaisuuden kehitysvaihtoehtoista. Esitetyt hakkuiden ja kunnostusojitusten lisäämisen sekä metsäautoteiden tekemisen ekologiset riskit ovat työryhmän mielestä huomionarvoisia. Työryhmä pitää tärkeänä ja mahdollisena, että metsäohjelman toteutuksessa vähennetään näitä ekologisista riskejä ja pyritään määrätietoisesti saavuttamaan ympäristön kannalta paras mahdollinen kehitysvaihtoehto. Ekologisia riskejä voidaan vähentää tai poistaa seuraavasti:

- metsä- ja luonnonsuojelulakeja noudatetaan tarkoitettulla tavalla,
- metsänuudistamistulokset varmistetaan,
- Etelä-Suomen, Oulun läänin länsiosan ja Lounais-Lapin metsiensuojelun tavoite-, rahoitus- ja toimintaohjelma toteutetaan,
- valtiolle hankittujen luonnonsuojelualueiden hoidon ja ennallistamisen tarpeet hoidetaan riittävän rahoituksen turvin,
- metsätalouden ympäristöohjelman kestävän metsätalouden tavoitetila 2005 saavutetaan,
- metsäsertifioinnin standardeja toteutetaan mahdollisimman laajasti,
- Vesiensuojelun tavoiteohjelma 2005:een sisällytetyt tavoitteet saavutetaan,
- metsienhoitosuosituksia tarkennetaan uusimman tiedon perusteella,
- metsälain erityiset tärkeät elinympäristöt kartoitetaan ja otetaan huomioon hakkuissa ja muissa metsätalouden toimenpiteissä,
- metsätalouden ympäristötuen perusteita tarkistetaan,
- monitavoitteista metsäsuunnittelua kehitetään ja toteutetaan laajasti,
- talousmetsien luonnonhoidon koulutusta ja neuvontaa jatketaan ja laajennetaan koko metsäalalle,
- talousmetsien luonnonhoitohankkeiden ohjeistusta parannetaan,
- metsänhoidon ympäristövaikutusten seurantaa kehitetään.

Puun energiakäytön lisääminen

KMO:n tavoitteena on nostaa energiapuun vuotuista käyttöä 5 miljoonalla kuutiometrillä vuoteen 2010 mennessä. YVA-raportin mukaan puun energiakäytön lisäämisellä on yksiselitteisesti myönteinen vaikutus Kioton sopimuksen veloitteen toteuttamiseen, jos puulla korvataan fossiilisia polt-

toaineita. Nuoren metsän kunnostusten ja ensiharvennusten yhteydessä tehtävä energiapuun korjuu ei ole raportin mukaan ristiriidassa metsäohjelman ekologisen kestävyys tavoitteen kanssa, mikäli se ei johda lehtipuuosuuden tai monimuotoisuuden kannalta arvokkaiden puulajien osuuksien vähenemiseen.

Metsäohjelman YVA-työryhmä yhtyy YVA-asiantuntijoiden näkemyksiin puun energiakäytön ympäristöhyödyistä ja –vaikutuksista. Työryhmä pitää puun energiakäytön edistämiseen liittyviä hyötyjä mahdollisia haittoja (päätehakkuukuusikoiden kokopuukorjuussa menetetyt ravinteet) suurempina. Jos ravinnemenetyksiä korvataan tuhkalannoituksella, tulee huolehtia siitä, ettei metsiimme joudu haitallisia raskasmetalleja tai muita haitallisia aineita. Työryhmä pitää tärkeänä, että energiapuun korjuun metsien ravinnekiertoon liittyviä vaikutuksia tutkitaan jatkossa nykyistä laajemmin. Eräs puun laajenevaan energiakäyttöön liittyvä mahdollinen riski voi olla se, ettei puuta energialähteenä käyttäviä laitoksia synny riittävästi. Energiapuun vastaanottokapasiteettia tulisikin lisätä. Valtion vuoden 2000 talousarvioesityksessä nuorten metsien hoidon ja puun energiakäytön kehittämiseen osoitetut varat ovat merkittäviä sekä KMO:n toteutuksen että alueellisen työllisyyden edistämisen kannalta.

2.1.2 Pitkän aikavälin (useiden vuosikymmenien) vaikutukset

YVA-raportissa arvioidaan maamme metsätalouden pitkän aikavälin (useiden vuosikymmenien) ympäristövaikutuksia parhaan ja huonoimman mahdollisen tilanteen vallitessa (ks. liite 3).

- Metsien uudistaminen
Metsäohjelmaan sisältyvällä metsien uudistamisella on asiantuntijoiden mukaan suuri vaikutus metsäluonnon monimuotoisuuteen pitkällä aikavälillä. Jos uudistamista ei kyetä varmistamaan, esitetyt hakkuukertymät eivät ole ekologisesti kestäviä. Nykyisen uudistamisen taso pienentää KMO:n mukaan suurinta kestävää hakkuukertymää 2-6 miljoonaa kuutiometriä vuodessa pitkällä aikavälillä.
- Taimikoiden ja nuorten metsien hoito
YVA-raportin mukaan taimikoiden ja nuorten metsien hoidolla on merkitystä hakkuukertymien kestävyysasteeseen. Jos taimikoiden ja nuorten metsien hoito ei laajene toivotusti ja ennustetusti, suuret hakkuukertymät eivät ole myöskään ekologisesti kestäviä.
- Kunnostusojitus
YVA-raportin mukaan kunnostusojitusten vesistö- ja monimuotoisuushaittojen vähentyminen nykytasosta edellyttää uusimpien ojitusohjeiden lähes täydellistä noudattamista. Typpikuormituksen vähentäminen valtioneuvoston vesiensuojelun tavoiteohjelman mukaisesti toteutuu silti vain osittain, jos ojitus laajenee suunnitellusti. Vanhat ojitukset voivat viiveiden takia aiheuttaa edelleen menetyksiä luonnon monimuotoisuudelle.
- Metsäautotiet
YVA-raportin mukaan metsäautotiet voivat muuttaa pienialaisia elinympäristöjä, aiheuttaa metsiköiden pirstoutumista ja hävittää erämaapiirteitä. Metsäautotiet voivat myös epäsuorasti lisätä paineita hakata sellaisia metsiköitä, jotka ovat säilyttäneet vanhojen metsien piirteitä.

YVA-työryhmä pitää raportin KMO:n pitkän aikavälin ekologisten ja muiden ympäristövaikutusten kehitysarviota hyvänä arviona tulevaisuuden kehitysvaihtoehdoista. Työryhmä pitää tärkeänä, että esille nousseet, työryhmän merkittävänä pitämät pitkän aikavälin ekologiset riskitekijät voidaan minimoida KMO:n toteutuksessa ja seurannassa.

2.2 Taloudelliset vaikutukset

2.2.1 Lyhyen aikavälin (ohjelmakauden) vaikutukset

Metsäohjelman YVA-raportissa todetaan KMO:n yliarvioivan esitettyjen toimenpiteiden taloudellisia vaikutuksia ohjelmakaudella 2000-2010. KMO:n luvut ohjelman kansantaloudellisista vaikutuksista ovat raportin mukaan harhaanjohtavia, eikä niitä voida käyttää edes varovaisten johtopäätösten tekemiseen. Kessu-laskelma on sinänsä oikein tehty, mutta koska ohjelman skenaariolaskelmat on rakennettu YVA-asiantuntijoiden mukaan virheellisesti, laskelma ei kuvaa oikein KMO:n vaikutuksia.

YVA-raportin mukaan KMO:ssa tuettavaksi ehdotetuilla metsäinvestoinneilla ei voida vaikuttaa ainespuun kertymätavoitteen saavuttamiseen ohjelmakaudella. Hakkuukertymä riippuu puunjalosteiden markkinoiden ja Suomen metsäteollisuuden kapasiteetin, puun käytön tehokkuuden sekä puun tarjonnan kehityksestä. Raportissa todetaan myös, että nykyisenkaltaisen markkinatalouden ja kysyntäpainotteisen ajattelun vallitessa on vaikeaa perustella tarjontapainotteisten tukien käyttöä. Metsätalouteen suunnattava yhteiskunnan panostus on YVA-raportin mukaan keskitettävä uusien innovatiivisten menetelmien kehittämiseen, jolloin tuotantoa uhkaavat kriittiset tekijät voidaan ohittaa soveltamalla uusia kilpailukykyisiä tuotannollisia ratkaisuja ilman yhteiskunnan jatkuvaa suoraa tukea.

Kansallisen metsäohjelman ja YVA-asiantuntijoiden laskentatavoissa ja lähtökohdissa olevien erojen vuoksi esitetyt arviot KMO:n taloudellisesta kannattavuudesta ohjelmakaudella 2000-2010 poikkeavat suuresti toisistaan. KMO:n taloudelliset hyödyt eivät näytä suurelta osin toteutuvan lyhyellä aikavälillä (ohjelmakaudella). KMO:lla ei näytä olevan vaikutuksia puun tarjontaan ohjelmakaudella. Vuoteen 2010 mennessä puumarkkinoiden kehitys määräytyy suurelta osin muista kuin KMO:sta johtuvista tekijöistä. KMO:ssa lähdettiin liikkeelle kysyntävetoisesti: maailmanmarkkinakysyntä lisää teollisuuden investointeja, jotka kasvattavat raakapuun kysyntää. Jos harjoitettaisiin metsäpolitiikkaa, jonka tarkoituksena olisi vaikuttaa puumarkkinoihin lyhyellä aikavälillä, seurauksena olisi todennäköisesti markkinoiden vääristymisestä aiheutuvaa tehokkuusrasitusta ja sitä kautta hyvinvointitappioita. KMO:n taustaraportissa on selkeästi tuotu esille pyrkimys lyhyen ajan markkinavaikutusten osalta mahdollisimman neutraaliin metsäpolitiikkaan.

Vaikka markkinatalous toimii puumarkkinoilla, samaa ei voida sanoa kaikista muista merkittävistä metsäsektorin osa-alueista. Valtion osuus metsänhoitotöiden markkinoilla on nykyisellään noin kolmannes, mutta kokonaistyömäärät ovat silti selvästi pienempiä kuin metsätalouden kestävyys pitkällä aikavälillä edellyttäisi. Niin ikään metsien monikäytön markkinat ovat olleet varsin kehittämättömät, mutta luontomatkailussa on viime aikoina tapahtunut selvää kehitystä.

Metsien ympäristöhyödyille ei ole toistaiseksi ollut markkinoita, vaan niiden kehitys on määräytynyt julkisen vallan toimenpiteistä. Toisaalta metsiin liittyy merkittäviä ulkoishyötyjä. Markkinoiden ulkopuolisten hyötyjen huomioon ottamiseksi valtion toimenpiteet ovat perusteltuja metsänhoitotöissä, metsien suojelussa ja monikäytössä.

2.2.2 Pitkän aikavälin (useiden vuosikymmenien) vaikutukset

Perustelu valtion metsäinvestointituella on YVA-raportin mukaan löydyttävä investointien varsinaisesta tarkoituksesta, metsien käytön pitkän aikavälin tehokkuuden parantumisesta.

KMO:ssa ei ole kyetty tekemään investointien pitkän aikavälin taloudellisia kannattavuuslaskelmia tai ennusteita tutkimustiedon puutteen vuoksi. Metsätoimialan pitkäjänteisyydestä johtuen, on kuitenkin perusteltua pyrkiä arvioimaan KMO-kauden vaikutuksia tulevien vuosikymmenien tilanteeseen. Ohjelmakaudella tehtävät metsänhoitotyöt määräävät tulevien vuosikymmenien hakkuumahdollisuudet. Tästä syystä metsätalouden toimijat saattavat ottaa jo KMO-kauden toiminnassaan huomioon, kuinka paljon metsänhoitotöitä tehdään. On selvää, ettei esimerkiksi kotimaiseen järeään puuhun perustuvaan jalostuskapasiteettiin investoida kovinkaan paljoa, jos nuoren metsän hoitomäärät ovat alhaiset. Metsäteollisuuden uusininvestointien aikajänne on muutaman vuosikymmenen mittainen. Usean vuosikymmenen päähän ulottuvien taloudellisten vaikutusten arviointi on vaikeaa. YVA-työryhmä katsoo, että alan tutkimusta tulisi lisätä KMO:n toteutuksen rinnalla.

Vaikka metsänhoitotyöt olisivat valtion kannalta pitkällä aikavälillä kannattavia, ne eivät ole silti välttämättä yksityistaloudellisesti kannattavia yksityisen metsänomistajan tarkastelunäkökulman lyhyemmästä aikajänteestä johtuen. Taloudellisten vaikutusten kannalta on oleellista pystytäänkö pieniläpimittaisen puun teollista ja energiakäyttöä kehittämään niin, että puun korjuu ja metsien hoito tulee metsänomistajille taloudellisesti mielekkääksi. Ilman raaka-aineen riittävää kysyntää ja hintaa ei ongelmaa voida ratkaista. Raaka-aineen hinta määräytyy markkinoilla, mutta valtio voi kuitenkin panostaa raaka-aineen jalostuksen kehittämiseen.

2.3 Sosiaaliset vaikutukset

YVA-asiantuntijoiden mielestä KMO:ssa arvioituja työllisyysvaikutuksia on pidettävä varsin optimistisinä. YVA-raportissa on päädytty n. 5 000 – 20 000 htv:n lisäykseen KMO:ssa esitetyn 36 000 htv:n sijasta riippuen mekaanisen metsäteollisuuden jalostusasteen kehityksestä lyhyellä aikavälillä. Työpaikkojen toivotaan syntyvän maaseutumaisiin kuntiin. YVA-raportin mukaan työvoimakysymys tulee olemaan erittäin kriittinen kysymys ohjelman toteutuksen kannalta huolimatta maaseutukuntia vaivaavasta työttömyydestä. Toisaalta YVA-raportissa todetaan puun energiakäytön lisäämisen voivan synnyttää työpaikkoja ja lisäansioita erityisesti maaseutukuntiin. Myönteisen rakennemuutoksen käynnistymiseen tarvitaan laajaa yhteistyötä, johon sitoutuminen ratkaisee KMO:n toteutumisen.

Metsäohjelman YVA-työryhmä yhtyy YVA-asiantuntijoiden näkemyksiin KMO:n työllisyysvaikutusten optimistisuudesta. KMO:n ja asiantuntijoiden lähtökohtaoletusten ja laskentatavoissa olevien erojen vuoksi tahojen esittämät arviot KMO:n työllisyysvaikutuksista ohjelmakaudella 2000-2010 poikkeavat merkittävästi toisistaan. Arviot riippuvat oleellisesti mm. mekaanisen puunjalostuksen kehityksestä, puun energiakäytön lisääntymisestä ja metsänhoito- ja puunkorjuutöiden määristä sekä työn tuottavuuden kehityksestä. Jatkotyössä tulisi selvittää sisältyvätkö YVA-raportin arviointiin KMO:n 5 000 – 20 000 htv:n lisäyksestä energiapuun käytön lisävaikutus, arviolta 5 500 henkilötyövuotta, vai tuleeko se laskea annettujen arvioiden päälle, jolloin lisäykseksi saataisiin 25 500 htv:tä. YVA-työryhmä korostaa lisäksi pitkän aikavälin taloudellisiin ennusteisiin liittyviä epävarmuustekijöitä.

YVA-työryhmä pitää maaseudun rakennemuutosta (esim. metsätyöntekijöiden puutetta) erittäin vakavana ja huolestuttavana uhkana KMO:n toteutukselle ellei siihen reagoida. Asia tulee ottaa

uudelleen esille, kun metsätalouden alueelliset tavoiteohjelmat tarkistetaan vuoden 2000 aikana. KMO:lla ei voida ratkaista maaseudun rakennemuutosongelmaa, mutta tilannetta saattaa parantaa metsäohjelman lisätyökohteiden realisoituminen maaseudulla. Työryhmä pitää tärkeänä, että KMO:n työllisyysvaikutuksiin liittyvää aluetaloudellista tutkimusta lisätään, jotta voidaan tarkemmin selvittää metsäohjelman myönteisten vaikutusten alueellinen kohdentuminen.

YVA-työryhmä pitää valitettavana, että YVA-raportissa on voitu tarkastella sosiaalisista vaikutuksista tarkemmin vain työllisyyttä, muttei muita sosiaalisen kestävyuden osia, kuten esimerkiksi KMO:n vaikutuksia metsien monikäyttöön.

3 Haitallisten vaikutusten minimointi, myönteisten vaikutusten tukeminen ja tarvittavat ohjauskeinot

3.1 Metsänhoitotöiden tuki

Metsäohjelman YVA-raportin mukaan taloudellinen analyysi metsätalouden investointiluonteisten tukien tarpeellisuudesta ja mitoituksista haluttujen suoritteiden aikaansaamiseksi on jäänyt tekemättä, eikä ole varmaa toteuttavatko ehdotetut tuet halutut investoinnit. KMO:n esittämien metsätalouden toimenpidepinta-alojen toteutuminen tulee riippumaan markkinoiden, ennen muuta puun kysynnän kehityksestä. Asiantuntijoiden mukaan on todennäköistä, että KMO:ssa esitetty taloudellinen tuki ei riitä turvaamaan haluttujen metsänviljelytavoitteiden toteutumista. Talousteoreettisesti perusteltua empiiristä tutkimustietoa metsätalouden toimenpiteiden kannattavuudesta Suomessa on vielä varsin vähän. Jatkossa olisi kuitenkin pyrittävä selvittämään millaisella tukien kohdentamisella halutut investoinnit saadaan aikaan pienimmillä mahdollisilla tukien tasoilla.

Metsäohjelman YVA-työryhmä katsoo, että KMO:ssa tehtyjen metsätaloutta koskevien päätösten vaikutukset ulottuvat pitkälle vuoden 2010 jälkeiseen aikaan. KMO on välttämätön, muttei riittävä ehto vuotuisen hakkuukertymän 5-10 miljoonan kuutiometrin lisäykseen vuoteen 2010 mennessä. Jos KMO:n metsänparannusinvestointeja ei tehtäisi esitetyllä tavalla, teollisuuden kotimaisen raakapuun käytön lisääntyminen ei olisi samassa määrin todennäköistä. Teollisuuden investoinnit ovat pääasiassa pitkän tähtäimen sijoituksia. Sama koskee metsänomistajien sijoituspäätöksiä.

KMO:n laadinnan yhteydessä ei voitu tehdä taloudellista analyysiä ehdotettujen tukien vaikuttavuudesta. Koska kysymys on keskeinen KMO:n kannalta, pitäisi asiaa selvittää pitemmälle. Luultavaa on, että asetetut tavoitteet saavutetaan vähimmillä yhteiskunnallisilla uhrauksilla, jos metsäpolitiikan eri keinoja käytetään koordinoitusti yhdistellen. Jos käytetään pelkästään yhtä tai kahta keinoa, jouduttaneen alenevan rajahyödyn mukaan lisäämään panostuksia saman tuotoksen aikaansaamiseksi. Käytännössä tämä tarkoittaa, että jos pyritään esimerkiksi lisäämään nuoren metsän hoitomääriä pelkästään valtion tuella, joudutaan hehtaaria kohti maksettavaa tukea jossain vaiheessa korottamaan, koska metsänomistajien hyötyfunktiot poikkeavat toisistaan. Valtion tukeahan ei ole mahdollista porrastaa sen mukaan, millä tukimäärillä kukin metsänomistaja on valmis nuoren metsän hoitotyöhön. Suurien työmäärien aikaansaamiseksi tuki joudutaan mitoittamaan hehtaaria kohti korkeaksi, jotta työhön ryhtyisivät myös ne metsänomistajat, jotka eivät juurikaan ole valmiita sijoittamaan metsiensä hoitoon.

Sama tulos saavutettaisiin todennäköisesti vähemmilläkin panoksilla, jos sovellettaisiin hallinnollista ohjausta, taloudellisia ohjauskeinoja (suora tuki, verotuet ja verosanktiot) sekä informaatio-ohjausta koordinoitusti, koska metsänomistajien toiminta vaihtelee myös metsäpolitiikan keinojen

suhteen. Metsäpolitiikan keinojen, etenkin metsänomistajien neuvonnan ja metsäsuunnittelun vaikuttavuutta on toistaiseksi tutkittu vähän. Myös ensiharvennuspuun käytön ja taloudellisen tuen lisäämismahdollisuuksia tulisi käsitellä KMO:n seurannan yhteyteen perustettavassa innovaatiofoorumissa.

3.2 Talousmetsien luonnonhoidon tuki

Valtioneuvoston hyväksymässä kansallisessa metsäohjelmassa on sovittu lisättäväksi tukea metsäluonnon hoidon edistämiseen 10 miljoonaa markkaa. Tästä 5 miljoonaa markkaa on tarkoitus käyttää elinympäristökartoituksen tehostamiseen ja 5 miljoonaa markkaa ympäristötukeen ja luonnonhoitohankkeisiin.

Metsäluonnon hoidon tuki on YVA-raportin mukaan ilmeisen välttämätön, jos halutaan säilyttää sellaisia elinympäristöjä, jotka ovat riippuvaisia nykyään taloudellisesti kannattamattomasta toiminnasta. Tuettavien hankkeiden tai muiden rahoituskohteiden löytäminen ei tehtyjen selvitysten mukaan näytä olevan ongelma, koska kiinnostuneita metsänomistajia on riittävästi.

KMO:n tasapainoisen toteutettavuuden kannalta on erittäin tärkeää, että valtion budjeteissa ”Metsäluonnonhoidon edistäminen” -momentille sisällytetään KMO:ssa esitetty 10 miljoonan markan lisämääräraha metsälain erityisen tärkeiden elinympäristöjen kartoituksen nopeuttamiseen ja metsäluonnon hoidon edistämiseen.

YVA-raportissa esille tulleiden näkemysten perusteella työryhmä katsoo, että KMO-kaudella luonnonhoidon rahoitusta tulisi edelleen lisätä metsätalouden ympäristöohjelman esitysten mukaisesti. Metsiensuojelualueiden riittävällä määrällä, luonnonhoitohankkeiden ohjeistuksen parantamisella ja ympäristötuen perusteiden tarkistuksella tulisi luoda tilanne, että metsäisten luontotyyppien ja metsälajien suojelun taso etenee suotuisaan suuntaan myös Etelä-Suomen talousmetsissä. Ympäristötuen perusteet eivät ole toimineet erityisesti Pohjois-Suomessa.

3.3 Valtiolle hankittujen luonnonsuojelualueiden hoidon tuki

KMO:n mukaan ”Luonnonsuojelualueiden hoidon rahoitusta lisätään ja suunnataan entistä enemmän ennallistamiseen ja muuhun luonnonhoitoon”.

KMO:n toteutukseen liittyviä ekologisia riskitekijöitä erityisesti Etelä-Suomessa lisää se, ettei valtiolle hankittujen luonnonsuojelualueiden hoidon rahoitus vastaa tällä hetkellä alueista vastaavien voimavaratarpeita eikä KMO:ssa asiasta otettuja kannanottoja. Metsäohjelman YVA-työryhmä pitää metsätaloutemme ekologisen kestävyys edistämisen kannalta olennaisen tärkeänä, että valtiolle jo hankittujen luonnonsuojelualueiden hoidon ja ennallistamisen määrärahaa korotetaan KMO:ssa esitettyjen tarpeiden mukaisesti (v. 2000 84 miljoonaa mk, v. 2003 96 miljoonaa mk). Ellei näin tapahdu, työryhmä pelkää suojelualueisiin tehtyjen valtion investointien kärsivän.

3.4 Metsäsuunnittelun ja –neuvonnan tuki

Metsäohjelman YVA-raportin mukaan sellainen henkilökohtainen neuvonta, joka tuo esiin luonnon monimuotoisuuden tukemisen ja talouskäytön yhteensovittamisen ja joka tukee myös sellaisia metsänomistajia, jotka haluavat suojella metsiensä monimuotoisuutta yli lakitason, vahvistaa metsätalouden kestävä kehitystä. Sen sijaan yleisneuvonta, jonka pääviesti on hakkuiden lisääminen, ei täytä kestävyyskriteerejä.

Metsäohjelman YVA-työryhmän mielestä maa- ja metsätalousministeriön on korostettava tulosohjauksessaan metsäneuvonnan ja -suunnittelun monitavoitteisuutta. Henkilökohtaisen neuvonnan laajuutta ja sisältöä tulisi seurata tulosohjauksessa. Metsä- ja ympäristöalan organisaatioiden sekä opetusviranomaisten tulee vastaavasti edistää metsäalan luonnonhoitotutkimuksen ja muun vastaavan metsäkoulutuksen tunnettavuutta ja rahoitusmahdollisuuksia sekä sitä, että metsäneuvontaa ja koulutusta lisätään laaja-alaisesti ja tasapuolisesti kaikille metsätalouden harjoittamiseen osallistuville tahoille. Työryhmä toteaa myös, että metsäsertifioinnin yhteydessä luonnonhoidon koulutusta ja neuvontaa voidaan laajentaa. Monitavoitteisen metsäsuunnittelun ja -neuvonnan vaikuttavuudesta tarvitaan myös tutkimustietoa.

3.5 Uhanalaiset elinympäristöt ja lajit

Havaitun Etelä-Suomen ja erityisesti hemi- ja eteläboreaalisen vyöhykkeen heikon metsien suojelutilanteen vuoksi, päätehakkuiden lisääminen tällä alueella voi YVA-raportin mukaan lisätä riskiä menettää metsäluonnon suojelun kannalta arvokkaita alueita ja voi entisestään heikentää eräiden lajien suojelun tasoa. Päätehakkuiden lisäys aiheuttaa myös yhtenäisten metsäalueiden pirstoutumista. Pitkällä aikavälillä nämä riskit kasvavat, jos KMO:n mukaiset metsänuudistamisen ja nuoren metsän hoitotoimet toteutuvat talousmetsissä vain osittain, samalla kun hakkuukertymä kasvaa toivotulla tavalla. Tässä tapauksessa marginaali suurimman mahdollisen hakkuukertymän ja toteutuvan hakkuukertymän välillä pienenee ja mahdollisuudet ottaa huomioon muita kuin puuntuotannollisia arvoja supistuvat.

Kansallisessa metsäohjelmassa ja metsätalouden ympäristöohjelmassa on korostettu muun muassa arvokkaiden elinympäristöjen säilyttämistä. YVA-raportin mukaan on näyttöä siitä, että pienten arvokkaiden elinympäristöjen säilymisen todennäköisyys on kartoituksen ja metsäneuvonnan ansiosta parantunut. Vaikka avainbiotoopit lisäävät talousmetsien monimuotoisuutta, on YVA-raportin mukaan kuitenkin ilmeistä, etteivät ne voi parhaimmillaankaan turvata suojelun tasoa sellaisilla lajeilla, jotka vaativat riittävän yhtenäisiä metsäalueita elinvoimaisten populaatioiden säilyttämiseen pitkällä aikavälillä.

On huolehdittava, että lisääntyvät metsien hakkuut eivät muodosta käytännön uhkaa maamme metsien suojelun kehittämislle. Hakkuut tulee suunnata metsälakien periaatteiden ja metsänhoito-ohjeiden mukaisesti siten, että metsien suojelun kehittämistä uhkaavat ekologiset riskit minimoidaan. Hakkuissa tulee myös turvata avainbiotooppien säilyminen, sillä ne ovat metsäluonnon suojelun tärkeitä tukialueita.

Työryhmä katsoo, asiantuntijoiden tavoin, että avainbiotooppien säilymiseen vaikuttaa keskeisesti niiden tunnistaminen ja kirjaaminen metsäsuunnitelmiin. Tiedonkulku kohteiden toteamisen ja käytännön toimenpiteiden välillä on myös edellytys kohteiden säilymiselle. Avainbiotooppien säilyminen ei ole uusien metsänhoito-ohjeiden itsestään selvä seuraus, vaan vaatii koulutusta ja neuvontaa sekä erilaisia tukitoimenpiteitä, joita voidaan sisällyttää mm. metsäsertifioinnin standardeihin ja on sisällytetty kestävän metsätalouden rahoituslain ympäristötukeen.

Kansalliseen metsäohjelmaan sisältyvä tärkeiden elinympäristöjen kartoituksen tehostaminen on toimenpide, joka selvästi tukee metsäluonnon suojelutavoitteita. Eduskunnankin edellyttämä erityisen tärkeiden elinympäristöjen kartoituksen pikainen loppuun vienti on edellytys metsälakikohteiden ja muiden vastaavien elinympäristöjen säilymiselle lisääntyvien hakkuiden tilanteessa. Kartoituksen pikainen läpivienti on myös maanomistajien oikeusturvaa lisäävä toimenpide.

YVA-työryhmä pitää tärkeänä, että asetetussa Etelä-Suomen metsien suojelutarvetyöryhmässä selvitetään yksityiskohtaisesti luontodirektiivissä tarkoitettujen boreaalisten luonnonmetsien, puustoisten soiden ja muiden metsäisten elinympäristöjen määrät, jotta voidaan arvioida niiden suotuisa suojelun taso. Tätä arviota varten VMI 9 ja maamme suojelualueverkon edustavuuden arviointi (SAVA) tuottavat oleellista lisätietoa. Myös uuden uhanalaistarkastelun pian valmistuvia tuloksia tulee arvioida sekä Etelä-Suomen metsien suojelutarvetyöryhmässä että KMO:n seurannassa. Tarvi-taan myös lisätutkimusta ja -tietoa luonnonhoidon ja uusien metsänhoitotoimien vaikuttavuudesta talousmetsissä.

3.6 Vesiensuojelu

Valtioneuvoston hyväksymän vesiensuojelun tavoiteohjelman mukaan metsätalouden fosfori- ja typpikuormitus tulee puolittaa vuoteen 2005 mennessä vuoden 1993 tilanteeseen verrattuna. KMO:n myötä tapahtuva metsänuudistamisen ja kunnostusojitusten laajeneminen vaikeuttaa YVA-raportin mukaan vähennystavoitteen saavuttamista. KMO:n oletus kattavan vesiensuojelun toteutumisesta on osittain ylioptimistinen. Vaikka jätettäisiin metsätalouden ympäristöohjelman mukaisia suojavyöhykkeitä, uusimmat mittaustulokset osoittavat, että ne eivät aina toimi toivotulla tavalla. Myös toimenpiteiden teknisessä toteuttamisessa on ilmennyt puutteita.

Fosforikuormituksessa päästään tavoiteltuun vähennykseen edellyttäen, että uusimpien ohjeiden mukaiset vesiensuojelutoimenpiteet toteutuvat täysimääräisinä sekä kunnostusojituksessa että uudistusaloilla. Jos kunnostusojitukset laajenevat KMO:ssa esitetyllä tavalla, jää typpikuormituksen rajoittaminen puoleen vuoden 1993 tasosta vuoteen 2005 mennessä nykyisin ohjein saavuttamatta. Typpikuormituksen vähentämiseksi eivät metsätalouden ympäristöohjelman vesiensuojelun toimenpiteet ole riittäviä, jos kunnostusojitus laajenee KMO:ssa suunnitellulla tavalla. Maanmuokkauksen vaikutuksia on mahdollista rajoittaa asettamalla lisäehtoja valtion tuen käytölle, kieltämällä valtion tuen käyttö kaikkein voimakkaimpiin maanmuokkaustoimenpiteisiin tai suuntaamalla lisätuki monimuotoisuuden kannalta myönteiseen kulutukseen.

Metsäohjelman YVA-työryhmä katsoo, että valtioneuvoston hyväksymän vesiensuojelun tavoiteohjelma 2005:n toteutus on KMO:n työmäärillä erittäin haasteellinen, muttei mahdoton tehtävä. Metsätalouden ympäristöohjelman mukaisilla vesiensuojelutoimenpiteillä saadaan kunnostusojitusten ja metsänhoitotöiden kiintoainekuormitus pudotetuksi minimiin. Nykyohjeilla fosforikuormituksen puolittaminen on toteutettavissa neuvonnan ja erilaisten tukien keinoin. Erityisesti typpikuormituksen osalta vesiensuojelutoimia tulee edelleen parantaa ja vesiensuojelun seurantaa tehostaa. Typpi- ja fosforikuormitusta koskevaa tutkimusta tulee jatkaa ja lisätä erityisesti rehevien turvemaiden (esim. lehtokorvet) ja alavien maiden käsittelyn osalta.

Metsä- ja ympäristöviranomaisten nykyiseen lausuntomenettelyyn perustuvien, yhteishankkeina toteutettavien kunnostusojitusten hyvä työn laatu on oltava edellytys yhteiskunnan tuelle. YVA-työryhmä yhtyy asiantuntijoiden näkemykseen, että kunnostusojitusten tarvekartoituksissa on mahdollista suunnitella eräiden alueiden ennallistamista, mikä korostaa koulutuksen, neuvonnan, seurannan ja valvonnan merkitystä uusien ohjeiden soveltamisen varmistamiseksi.

3.7 Metsäautotiet

KMO:n mukaan uusien metsäautoteiden rakentamisen määrä vähenee ja teiden perusparannuksen määrä kasvaa. Ohjelman mukaan teitä rakennettaessa ja parannettaessa ympäristönäkökohdat ja kulttuuriarvot otetaan huomioon ja vältetään erämaiden ja yhtenäisten metsäalueiden pirstomista.

Metsäohjelman YVA-raportin mukaan olemassa olevan tutkimustiedon valossa uusien metsäauto-
teiden tekemistä, erotuksena vanhojen kunnostamisesta, tulisi tukea vain poikkeustapauksissa tar-
veharkinnan jälkeen. KMO:n mukaisen tuen käyttöä uusiin metsäautoteihin voitaisiin perustella
myönteisillä vaikutuksilla ainoastaan siinä tapauksessa, että tuki kohdennettaisiin suunnitteluun ja
koulutukseen. Tämän avulla varmistettaisiin, että tiet, jotka metsänomistajat joka tapauksessa ra-
kentaisivat ilman tukea, tehtäisiin uusimman tiedon mukaisesti ympäristöhaittoja minimoiden.

*Metsäohjelman YVA-työryhmän mielestä uusien metsäautoteiden tekemistä ei tule pääsääntöisesti
tukea. Valtion tukea tulisi osoittaa uusien metsäautoteiden tekemiseen ensisijaisesti usean tilan
yhteishankkeisiin vain alueilla, joilla metsäautoteitä koskevien kuntakohtaisten yleisselvitysten pe-
rusteella tieverkko on puunhankinnan turvaamisen kannalta liian harva eikä metsäteillä aiheuteta
erämaiden tai yhtenäisten metsäalueiden pirstoutumista. Tieteon tarpeellisuus tulee myös arvioida
aina hankekohtaisesti. Metsä- ja ympäristöviranomaisten lausuntonenettelyyn perustuvien metsä-
tiekankkeiden hyvän työn laadun tulee olla edellytys metsänomistajille annettavalle yhteiskunnan
tuelle. Metsätalouden alueelliset tavoiteohjelmat voivat toimia apuna metsäautoteiden suuntaami-
seksi pois ekologisesti herkiltä alueilta.*

3.8 Työllisyyden, puun energiakäytön ja myönteisen maaseutukehityksen edistäminen

Kansallinen metsäohjelma pyrkii tukemaan sosiaalista kestävyyttä vahvistamalla perhemetsätalou-
den toimintaedellytyksiä, hidastamalla työpaikkojen vähenemistä maaseudulla ja tukemalla uusien
työpaikkojen syntymistä puutuoteteollisuudessa ja energiantuotannossa. KMO:n mukaan sosiaali-
sen kestävyuden suurimpia haasteita ovat työttömyys ja syrjäytyminen, sosiaalisten erojen kasvu ja
maaseudun väestöpohjan ja perusrakenteen heikkeneminen.

YVA-raportin mukaan suunnitelmat miljardeihin markkoihin nousevasta puutuoteteollisuuden lii-
kevaihdon kasvusta edellyttävät huomattavasti nykyistä nopeampaa henkisten voimavarojen kas-
vua. Keinojen löytäminen tilanteen korjaamiseksi on asiantuntijoiden mukaan eräs kiireellisimpiä
tehtäviä jatkotyöskentelyssä.

*Maaseutukehityksen osalta YVA-työryhmällä ei ole huomauttamista YVA-raporttiin. Työryhmä pi-
tää tärkeänä, että puun energiakäytön lisäämiseen tarkoitettu rahoitus tulisi kirjata valtion tulo- ja
menoarvioon selkeästi erilliseksi kohdakseen. Työryhmä on myös huolissaan puuenergiaa hankkivi-
en ja tuottavien pk-yritysten sekä pienten ja keskisuurten energiapuulla käyvien voimalaitosten in-
vestointien riittämättömyydestä.*

*YVA-työryhmä yhtyy raportin käsitykseen siitä, että sovellettaessa nykyisiä energiapuun hankinta-
ketjuja ja käyttötekniikoita, voitaisiin metsätaloudessa muuten väheneviä työpaikkoja merkittävällä
tavalla korvata energiapuun tuotannossa ja käytössä, jos KMO:n energiapuuta koskevat tavoitteet
toteutuvat. KMO:n seurannassa on kiinnitettävä erityistä huomiota niiden edellytysten luomiseen,
joilla houkutellaan energiankäyttäjät eri tahoilla suuntaamaan tarvittavat vuotuiset vähintään 500
miljoonan markan investoinnit juuri energiapuuta hyödyntäviin käyttökohteisiin.*

4 Seuranta ja osapuolten vastuut

KMO:n mukaan metsäohjelmaa toteutetaan ja seurataan laajapohjaisena yhteistyönä. Ohjelman seurannasta ja kehittämisestä vastaavat metsäneuvosto, työvaliokunta sekä erikseen asetettavat määräaikaiset työryhmät. Seurannassa noudatetaan samoja avoimuuden periaatteita kuin ohjelman valmistelussa.

YVA-työryhmä katsoo, että KMO:n seurantatyössä tulee kiinnittää huomiota YVA-prosessin aikana esille nousseisiin KMO:n taloudellisiin, ekologisiin ja sosiaalisiin riskitekijöihin. Työryhmä pitää myös tärkeänä, että YVA-prosessissa esille tulleet uudet lisätutkimus- ja -selvitystarpeet otetaan huomioon metsäohjelman toteutuksessa. Esimerkiksi puun energiakäytön lisäämistavoite sekä mekaanisen puunjalostuksen kehittämistavoite ovat keskeisiä metsäohjelman sosiaalisten ja taloudellisten vaikutusten kannalta. Kumpaankin aihealueeseen liittyy merkittävässä määrin tutkimuksen ja tuotekehityksen tarvetta. Asiaa on aiheellista kehittää edelleen KMO:n innovaatiofoorumissa. Myös Etelä-Suomen metsiensuojelun kehittäminen ja toteutus on jatkossa tärkeä osa KMO:n toteutusta.